

«Η θέση της Τουρκίας στο ρωσο-ουκρανικό πόλεμο και οι παράγοντες που την επηρεάζουν»

Του Γκίνιου Α. Κωνσταντίνου

Εισαγωγή

Η Άγκυρα υπήρξε από τους πρώτους υποστηρικτές του Κιέβου ενάντια στη ρωσική εισβολή, τόσο σε πολιτικό όσο και σε στρατιωτικό επίπεδο, συνεχίζοντας τη στρατηγική συνεργασία τους. Ωστόσο, δεν προχώρησε στις κυρώσεις και τους περιορισμούς των Δυτικών προς τη Ρωσία, ενώ παράλληλα τήρησε μια σκληρή στάση στην προοπτική ένταξης της Σουηδίας και της Φινλανδίας στη Βορειοατλαντική Συμμαχία.

Το ερώτημα που προκύπτει είναι για ποιους λόγους η Τουρκία δεν προσχώρησε στη Δυτική στρατηγική και στη «σύγκρουση» με τη Μόσχα. Το παρόν κείμενο υποστηρίζει ότι οι παράγοντες οι οποίοι καθορίζουν τη θέση της Τουρκίας στο ρωσο-ουκρανικό πόλεμο είναι: Πρώτον, ζητήματα ασφαλείας στο νέο γεωπολιτικό τοπίο, δεύτερον, πολιτικά ζητήματα και τρίτον, οικονομικά και ενεργειακά ζητήματα, στα οποία συγκαταλέγονται η αυξημένη οικονομική ρωσο-τουρκική συνεργασία και η ενεργειακή εξάρτηση της Άγκυρας από τη Μόσχα.

Οι σχέσεις της Τουρκίας με τη Ρωσία και την Ουκρανία πριν τη ρωσική εισβολή

Για την καλύτερη κατανόηση της τουρκικής στάσης στον ρωσο-ουκρανικό πόλεμο κρίνεται σκόπιμο να διερευνήσουμε το πρόσφατο παρελθόν των σχέσεων της Άγκυρας με το Κίεβο και τη Μόσχα. Οι τουρκο-ουκρανικές σχέσεις, μετά την αναγνώριση της ανεξαρτησίας της Ουκρανίας το 1991, εισήλθαν σε ένα πλαίσιο στρατηγικής εταιρικής σχέσης με τη σύσταση του Στρατηγικού Συμβουλίου Υψηλού Επιπέδου (HLSC) το 2011. Ο εμπορικός και οικονομικός τομέας γνώρισε άνθηση, με πάνω από 600 τουρκικές εταιρείες να δραστηριοποιούνται στην Ουκρανία έως το 2019, επενδύοντας 3 δισεκατομμύρια δολάρια. Τα έργα που ανέλαβαν τουρκικές κατασκευαστικές εταιρείες ανήλθαν στα 6,25 δισεκατομμύρια δολάρια, ο όγκος εμπορίου έφτασε τα 4,8 δισεκατομμύρια δολάρια και οι Ουκρανοί τουρίστες στην Τουρκία το 2019 έφθασαν τους 1.600.000¹. Κύριο διμερές ζήτημα έως το 2014 ήταν

¹ “Relations between Türkiye and Ukraine”, *Republic of Türkiye: MFA*, Διαθέσιμο στο <https://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-ukraine.en.mfa>, [τ.π.06/05/2023]

αυτό των Τατάρων της Κριμαίας². Η Τουρκία χαρακτήρισε ξεκάθαρη παραβίαση του Διεθνούς Δικαίου την ρωσική προσάρτηση της Κριμαίας, παράνομο το δημοψήφισμα του 2014 ενώ παράλληλα υποστηρίζει την κυριαρχία και την εδαφική ακεραιότητα της Ουκρανίας³.

Οι τουρκο-ρωσικές σχέσεις από την άλλη πλευρά, άνοιξαν ένα νέο κεφάλαιο οικονομικής, και ενεργειακής συνεργασίας μετά το τέλος του διπολισμού⁴. Η άνοδος του ΑΚΡ στην εξουσία έδωσε νέα δυναμική στις διμερείς σχέσεις με την σημαντική αύξηση του τουρκο-ρωσικού εμπορίου (26.309 δισεκατομμύρια δολάρια το 2019 - έργα αξίας 75,7 δισεκατομμυρίων δολαρίων από Τούρκους εργολάβους τα τελευταία 50 χρόνια), τα εγκαίνια του αγωγού *Blue Stream* (2005), την ίδρυση του Συμβουλίου Συνεργασίας Υψηλού Επιπέδου (2010), την έναρξη των εργασιών για την κατασκευή του πυρηνικού εργοστασίου *Akkuyu* (2010) και την κατασκευή του αγωγού *Turk Stream* (2018). Η τουριστική βιομηχανία δεν έμεινε πίσω, με τους Ρώσους τουρίστες να φτάνουν τον αριθμό ρεκόρ των 7.000.000 για το 2019. Η συριακή κρίση ανέσυρε στην επιφάνεια αντικρουόμενα συμφέροντα των δύο πλευρών με κορύφωση την κατάρριψη του ρωσικού μαχητικού το 2015, γεγονός που έφερε τις διμερείς σχέσεις στο ναδίρ. Ωστόσο, η μη υποστήριξη του ΝΑΤΟ στην τουρκο-ρωσική κρίση του 2015 και το αποτυχημένο πραξικόπημα του 2016 στην Τουρκία, όπου από πολλά κυβερνητικά στελέχη θεωρήθηκε ότι ενορχηστρώθηκε από τη Δύση, έφεραν την Τουρκία πιο κοντά στη Μόσχα. Η απόκτηση των ρωσικών S-400 και η υποστήριξη του Κρεμλίνου στις επιχειρήσεις της Συρίας ήρθαν να προστεθούν στην ενεργειακή - οικονομική συνεργασία⁵.

Η στάση της Τουρκίας στη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία

Η Τουρκία, χαρακτήρισε τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία απαράδεκτη, άδικη, παράνομη και καταστροφική για τις συμφωνίες του Μινσκ, τονίζοντας ότι

² Turgut Kerem Tuncel and Aysegül Aydingün, “Turkish-Ukrainian Relations Throughout History: Continuities and Strategic Requirements”, *AVİM*, AVİM Conference Book: 25 Years of Turkey-Ukraine Diplomatic Relations, No: 22, 2018, σελ.28

³ “No: 88, 16 March 2022, Press Release Regarding the Eighth Anniversary of the Illegal Annexation of Crimea”, *Republic of Türkiye: MFA*, στο https://www.mfa.gov.tr/no_-88_-kirim-in-yasadisi-ilhakinin-sekizinci-yildonumu-hk.en.mfa, [τ.π.06/05/2023]

⁴ “Relations between Türkiye and the Russian Federation”, *Republic of Türkiye: MFA*, στο <https://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-the-russian-federation.en.mfa>, [τ.π.06/05/2023]

⁵ Soner Cagaptay, *Η Αυτοκρατορία του Ερντογάν: Τουρκία και Μέση Ανατολή*, μτφρ. Ελένη Λορέντζου, Σιδέρης, Αθήνα 2021, σελ.186-190

αποτελεί παραβίαση του Διεθνούς Δικαίου, απειλή για την ασφάλεια της περιοχής και έκανε μνεία στην αναγκαιότητα σεβασμού της εδαφικής ακεραιότητας και κυριαρχίας των κρατών⁶. Είναι ενδεικτική η στάση της στο ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών για τη μη αναγνώριση των προσαρτημένων ουκρανικών περιοχών από τη Ρωσία το οποίο υπερψήφισε, ακολουθώντας τη γραμμή της Δύσης⁷. Επίσης, επικαλούμενη τη Συνθήκη του Μοντρέ δήλωσε μέσω του υπουργού των Εξωτερικών ότι θα εφαρμόσει όλες τις διατάξεις της Συνθήκης με διαφανή τρόπο εξαιτίας του πολέμου⁸.

Προσέτι, διατηρώντας ένα χαμηλό προφίλ, μη δημοσιοποιώντας επίσημα στοιχεία, συνέχισε την στρατιωτική συνεργασία με το Κίεβο. Η Άγκυρα υπήρξε από τους πρώτους υποστηρικτές της ουκρανικής άμυνας με την αποστολή μαχητικών και αναγνωριστικών μη επανδρωμένων αεροσκαφών τύπου *Bayraktar TB2*, τεθωρακισμένων οχημάτων μεταφοράς προσωπικού τύπου *Kipri I* (MRAP), οπλικά συστήματα και στρατιωτικό εξοπλισμό⁹ ενώ την ίδια στιγμή ναυπηγεί δύο κορβέτες κλάσης MILGEM για το ουκρανικό πολεμικό ναυτικό, σε συνέχεια της διμερούς συμφωνίας του 2020¹⁰. Τέλος, έχει καταφέρει να συμβάλλει σημαντικά στις συνομιλίες μεταξύ των δύο πλευρών αναλαμβάνοντας το ρόλο διαμεσολαβητή, πετυχαίνοντας αποτελέσματα, όπως αυτό της συμφωνίας ανταλλαγής αιχμαλώτων και της απελευθέρωσης των εγκλωβισμένων φορτίων σιτηρών από τα ουκρανικά λιμάνια¹¹.

⁶ “No: 62, 24 February 2022, Press Release Regarding the Russian Federation’s Military Operation Against Ukraine”, *Republic of Türkiye: MFA*, στο https://www.mfa.gov.tr/no_-62_-rusya-federasyonu-tarafindan-ukrayna-ya-yonelik-baslatilan-askeri-operasyon-hk.en.mfa, [τ.π.07/05/2023]

⁷ “Ukraine: UN General Assembly demands Russia reverse course on ‘attempted illegal annexation’”, *UN*, 12Oct2022, στο <https://news.un.org/en/story/2022/10/1129492>, [τ.π.07/05/2023]

⁸ “Turkey to implement Montreux Convention due to Ukraine war”, *Daily Sabah*, 27Feb2022, στο <https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/turkey-to-implement-montreux-convention-due-to-ukraine-war>, [τ.π.07/05/2023]

⁹ “Ukraine claimed to be provided Turkish BMC-made personnel carriers”, *Daily Sabah*, 9Aug2023, στο <https://www.dailysabah.com/business/defense/ukraine-claimed-to-be-provided-turkish-bmc-made-personnel-carriers>, [τ.π.07/05/2023]

¹⁰ Talha Yavuz , “Turkey chooses site for producing corvettes for Ukraine”, *Anadolu Agency*, 22Dec2020, στο <https://www.aa.com.tr/en/europe/turkey-chooses-site-for-producing-corvettes-for-ukraine/2084552>, [τ.π.07/05/2023]

¹¹ “Türkiye ready to facilitate peace between Russia, Ukraine: Erdoğan”, *Daily Sabah*, 16Jan2023, στο <https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/turkiye-ready-to-facilitate-peace-between-russia-ukraine-erdogan>, [τ.π.08/05/2023]

Παράγοντες που επηρεάζουν τη στάση της Τουρκίας απέναντι στη Ρωσική εισβολή

Παρά την ενεργή στήριξη προς το Κίεβο, η Τουρκία διατηρεί με έναν αριστοτεχνικό διπλωματικό τρόπο τις ισορροπίες με το Κρεμλίνο. Ακροβατώντας ανάμεσα στις δύο πλευρές αποφεύγει να ακολουθήσει τη συγκρουσιακή πολιτική της Δύσης, η οποία αποσκοπεί στη διεθνή απομόνωση της Ρωσίας μέσω της επιβολής κυρώσεων. Η στάση της αυτή βασίζεται σε τρεις βασικούς παράγοντες, με πολλές παραμέτρους, οι οποίοι είναι: ζητήματα ασφάλειας, πολιτικά δόγματα, ζητήματα και ενεργειακά - οικονομικά ζητήματα.

Ζητήματα Ασφάλειας

Ο ακρογωνιαίος λίθος της τουρκικής εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής, που εκφράστηκε από τον Κεμάλ Ατατούρκ το 1931, «*εργαζόμαστε για την ειρήνη στην πατρίδα και την ειρήνη στον κόσμο*»¹², παραμένει χαραγμένος στην συνείδηση των Τούρκων πολιτικών. Κύριο μέλημα ασφάλειας, κατά την ψυχροπολεμική εποχή, ήταν η υπεράσπιση της εδαφικής ακεραιότητας από τη Σοβιετική απειλή στο εξωτερικό, γεγονός που οδηγούσε στην ταύτιση συμφερόντων της Τουρκίας με το ΝΑΤΟ, και η αντιμετώπιση του Κουρδικού στο εσωτερικό. Μετά το 1990 τα προβλήματα εστιάζονται στην αντιμετώπιση του PKK και τη σταθεροποίηση των εντάσεων στις πρώην σοβιετικές Δημοκρατίες της εγγύς περιφέρειας της¹³.

Τα εσωτερικά προβλήματα ασφάλειας που προέκυψαν ειδικά στη δεύτερη δεκαετία διακυβέρνησης του AKP ήταν η αντιμετώπιση του Κουρδικού και του κινήματος Γκιουλέν, σχετιζόμενα άμεσα με τις παγκόσμιες δυνάμεις και τις γεωπολιτικές εξελίξεις. Η Αραβική Άνοιξη, πέραν από τη διάσπαση του σουνιτικού μπλοκ με κύριους πόλους τον άξονα Κατάρ-Τουρκίας και τη Σαουδική Αραβία, έφερε μακροχρόνιες εμφύλιες διαμάχες σε Συρία και Λιβύη. Ο αρχικός κοινός στόχος με τις ΗΠΑ για την πτώση του Άσσαντ, απέτυχε μετά την εμπλοκή της Ρωσίας και κύριο μέλημα της Άγκυρας έγινε πλέον η απομόνωση των κουρδικών θυλάκων του YPG, τους οποίους κατηγόρησε για συνεργασία με το PKK στις αλλεπάλληλες τρομοκρατικές επιθέσεις του στο εσωτερικό. Η συνεργασία των ΗΠΑ με το YPG για

¹² Ryan Gingeras, *Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ: Ο «Πατέρας των Τούρκων»*, μτφρ. Μαρίνα Γραμματικοπούλου, Πεδίο, Αθήνα 2020, σελ.246

¹³ Tarık Oğuzlu, “Soft Power in Turkish Foreign Policy”, *Australian Journal of International Affairs*, 09 Mar 2007, Vol. 61, Issue 1, Διαθέσιμο στο Soft power in Turkish foreign policy: Australian Journal of International Affairs: Vol 61, No 1 (tandfonline.com), [τ.π.08/05/2023], σελ.85-86

την αντιμετώπιση του ISIS πρόσθεσε ακόμη μια προβληματική παράμετρο στις ήδη τεταμένες σχέσεις Άγκυρας - Ουάσιγκτον, μετά την στάση της τελευταίας στα γεγονότα του 2013 στο Γκεζί, τη μη έκδοση Γκιουλέν στην Τουρκία και τις κατηγορίες για την υποστήριξη του αποτυχημένου πραξικοπήματος του 2016. Ο στόχος για διάσπαση και απομάκρυνση του YPG από τα τουρκικά σύνορα, υπό τον φόβο δημιουργίας μια νέας αυτόνομης κουρδικής περιφέρειας σαν αυτής του Βορείου Ιράκ, και η απόκλιση συμφερόντων με τις ΗΠΑ στην περιοχή, οδήγησε την Τουρκία στη συνεργασία με τη Ρωσία για την πραγματοποίηση επιχειρήσεων στα βόρεια σύνορα της Συρίας. Κοινά συμφέροντα με τη Μόσχα υπήρξαν και στην αναζωπύρωση στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ, όπου για διαφορετικούς λόγους υποστήριξαν τις αζερικές διεκδικήσεις. Ωστόσο, η ολοένα αυξανόμενη παρουσία της Ρωσίας στη Μαύρη Θάλασσα και η αλλαγή ισορροπιών που προκύπτουν από τις προσαρτήσεις της Κριμαίας και των ουκρανικών παραλίων της Αζοφικής, θέτουν σοβαρά μελλοντικά ζητήματα ασφαλείας για την Άγκυρα και την ανάγκη διατήρησης επωφελών σχέσεων με τη Δύση.

Πολιτικά - δογματικά ζητήματα

Το πολιτικό δόγμα το οποίο ακολούθησε ο Ερντογάν στηρίχθηκε σε μεγάλο βαθμό στις θεωρήσεις του Αχμέτ Νταβούτογλου. Κεντρικά του σημεία είναι αυτό της πολυδιάστατης εξωτερικής πολιτικής, του στρατηγικού βάθους και των μηδενικών προβλημάτων στην εγγύς περιφέρεια της, με στόχο να καταφέρει να αναδειχθεί σε περιφερειακή και παγκόσμια δύναμη. Ο ίδιος ο Νταβούτογλου¹⁴, είκοσι χρόνια πριν, επισημαίνει ότι η προώθηση των συμφερόντων της Τουρκίας προς πολλαπλές κατευθύνσεις εγκυμονεί κινδύνους για τις σχέσεις της με το NATO και την αναθεωρημένη παγκόσμια αποστολή του. Επίσης, τονίζει ότι η Τουρκία, στα πλαίσια της Συμμαχίας, θα πρέπει να αποφύγει να αναλάβει έναν ρόλο ο οποίος θα σχετίζεται αποκλειστικά με τη Μέση Ανατολή και θα πρέπει να επιδιώξει την ενεργή της συμμετοχή στην Ανατολική Ευρώπη και τα Βαλκάνια. Η συνεχής διεύρυνση της ΕΕ και του NATO προς την Ανατολή, πιθανώς να αναγκάσει την Τουρκία να συνάψει στενές σχέσεις με την Ρωσία. Τέλος, αναφέρει ότι θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτική στα σχέδια διεύρυνσης της συμμαχίας και να αναλάβει κεντρικό ρόλο στην επιλογή των νέων μελών, ώστε αφενός να προασπίσει μακροπρόθεσμα τα

¹⁴ Ahmet Davutoglu, *Το Στρατηγικό Βάθος: Η διεθνής θέση της Τουρκίας*, μτφρ. Νικόλαος Ραπτόπουλος, Ποιότητα, Αθήνα 2010, σελ.359-368

συμφέροντα της και αφετέρου να σταθμίσει τις στενές επαφές-συνεργασίες που θα αποκομίσει με τα νέα μέλη λόγω πιθανής μείωσης της γεωπολιτικής της αξίας.

Σύμφωνα με τα ανωτέρω, γίνεται κατανοητή η στάση της Άγκυρας, όπου υπό το πρίσμα της περιφερειακής δυνάμεως αφενός εμπλέκεται άμεσα στην παροχή στρατιωτικού εξοπλισμού και πολιτικής υποστήριξης προς το Κίεβο και αφετέρου έχει έρθει πιο κοντά από ποτέ στη Μόσχα, δημιουργώντας μια πολυεπίπεδη συνεργασία. Έτσι, κρατά ανοικτούς τους διαύλους επικοινωνίας προωθώντας τις ειρηνευτικές διαδικασίες. Με τον τρόπο αυτό, προσπαθεί να εξισορροπήσει τη θέση της ανάμεσα στη Δύση και την Ανατολή, ενώ παράλληλα ο ρόλος του διαμεσολαβητή, αυξάνει το γεωπολιτικό της κεφάλαιο και την ήπια ισχύ της στην Νοτιοανατολική Ευρώπη, όπως ενήργησε στα πρώτα χρόνια διακυβέρνησης του ΑΚΡ στη συριο-ισραηλινή διένεξη και στην κρίση του Λιβάνου¹⁵.

Η αρνητική στάση της Τουρκίας απέναντι στην ένταξη της Φινλανδίας και της Σουηδίας στη Βορειοατλαντική Συμμαχία σχετίζεται επίσης με το δόγμα Νταβούτογλου και τον κίνδυνο μείωσης της γεωπολιτικής της αξίας. Η Τουρκία, για χρόνια υπήρξε το προπύργιο του NATO στο μαλακό υπογάστριο της Ρωσίας. Η δημιουργία ενός ισχυρού νατοϊκού μπλοκ στη Βορειοανατολική Ευρώπη, με το στρατηγικό βάθος που θα έδινε η Φινλανδία και ιδιαίτερα η Σουηδία θα μείωνε σε πολύ μεγάλο βαθμό τη στρατηγική θέση της Άγκυρας. Συνεπώς, παρά την επίτευξη συμφωνίας για την ένταξη της Φινλανδίας στη Συμμαχία, θα πρέπει να είμαστε πολύ επιφυλακτικοί για τη θέση της στο θέμα της ένταξης της Σουηδίας.

Τέλος, το ευρασιατικό μπλοκ στην κοινωνικο-πολιτική ζωή της Τουρκίας δεν θα πρέπει να αμεληθεί. Η μακροχρόνια τουρκο-ρωσική συνεργασία και το άνοιγμα προς τους μουσουλμάνους της Κεντρικής Ασίας εισήγαγε νέες προσεγγίσεις ως προς την πολιτική σκέψη και τον προσανατολισμό που θα έπρεπε να έχει η εξωτερική πολιτική της Άγκυρας. Οι προσεγγίσεις αυτές κερδίζουν ολοένα και περισσότερο έδαφος στο κυβερνητικό στρατόπεδο, συνεπικουρούμενες από λόμπι, επιχειρηματικές ενώσεις και άλλες κοινωνικές ομάδες που υποστηρίζουν την ευρασιατική θέση της

¹⁵ Bülent Aras, "Turkey Between Syria and Israel: Turkey's Rising Soft Power", *SETA Policy Brief*, May 2008, No. 15, στο http://setadc.org/wp-content/uploads/2015/05/SETA_Policy_Brief_No_15_Bulent_Aras.pdf, [τ.π.09/05/2023], σελ.3-5

Τουρκίας. Η ρήξη του Ερντογάν με τον πανισλαμιστή Γκιουλέν και η συμμαχία του με τον εθνικιστή-παντουρανιστή Μπαχτσελί ενίσχυσε σημαντικά τη θέση αυτή¹⁶.

Ενεργειακά - οικονομικά ζητήματα

Ο τρίτος παράγοντας που εξηγεί τη στάση της Τουρκίας στο ρωσο-ουκρανικό πόλεμο είναι αυτός των ενεργειακών - οικονομικών δεσμών που έχει αναπτύξει με τη Ρωσία τα τελευταία χρόνια. Δεδομένων των κλυδωνισμών της τουρκικής οικονομίας μετά το 2016 και τις δυσχερείς σχέσεις με τις ΗΠΑ, ο Ερντογάν συνέχισε τη στενή εμπορική σχέση με τη Ρωσία και άρπαξε την ευκαιρία να επωφεληθεί από το ρωσο-ουκρανικό πόλεμο και τις προσπάθειες διεθνούς απομόνωσης της. Από την έναρξη του πολέμου το διμερές εμπόριο διπλασιάστηκε με τις εξαγωγές της Άγκυρας προς τη Μόσχα να φτάνουν τα 9,34 δισ. δολάρια. Παράλληλα, προσέφερε το έδαφος για την υποδοχή των αποκλεισμένων από τη Δύση ρωσικών προϊόντων, με τις εισαγωγές από τη Ρωσία να φτάνουν τα 58,85 δισ. δολάρια για το 2022 σε σχέση με τα 28,96 δισ. δολάρια που ήταν το 2021 (Γράφημα Ι). Τη μερίδα του λέοντος των τουρκικών εισαγωγών από τη Ρωσία κατέχει ο ορυκτός πλούτος και ακολουθούν οι πρώτες ύλες, το σιτάρι και το ηλιέλαιο. Το 2021 εισήγαγε το 45% του φυσικού αερίου από τη Ρωσία το 2022 το 40% και οι συνολικές εισαγωγές στην ενέργεια το 2022 αυξήθηκαν κατά 91,6%.

¹⁶ Gilles Kepel, *Συμμαχίες και Ρήξεις: Από τη Μέση Ανατολή έως τις Ευρωπαϊκές Συνοικίες*, μτφρ. Αριστεά Κομνηνέλλη, Κλειδάριθμος, Αθήνα 2021, σελ.134-136

Πηγή: World Integrated Trade Solution & TurkStat¹⁷

Η ενεργειακή εξάρτηση της Τουρκίας από το ρωσικό παράγοντα έχει ακόμη μια σημαντική παράμετρο, αυτή της κατασκευής του πυρηνικού σταθμού Akkuyu. Η συμφωνία για την κατασκευή πυρηνικού εργοστασίου ηλεκτροπαραγωγής που υπογράφηκε το 2010 ανάμεσα στις δύο χώρες, κατασκευάστηκε από τη ρωσική εταιρεία Rosatom και αναμένεται να λειτουργήσει με ρωσικό προσωπικό πλήρως μέσα στο 2023, θα ισχύσει για 60 τουλάχιστον χρόνια¹⁸. Συνεπώς, σε μια ενδεχόμενη ρήξη των σχέσεων με τη Μόσχα θα διακυβεύονταν η τουρκική ενεργειακή ασφάλεια στους τομείς του ορυκτού πλούτου και της πυρηνικής τεχνολογίας.

Επίσης, κράτησε ανοιχτά τα αεροδρόμια της χώρας για τις ρωσικές αεροπορικές εταιρείες, τη στιγμή όπου το ένα μετά το άλλο, 38 κράτη της Δύσης απαγόρευαν τις πτήσεις τους στον εναέριο χώρο τους. Έτσι, λειτουργώντας ως ο κύριος κόμβος για τους Ρώσους κατάφερε να αυξήσει σημαντικά τα έσοδα της

¹⁷ <https://wits.worldbank.org/Default.aspx?lang=en>, & <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Foreign-Trade-Statistics-June-2022-45541&dil=2>, [τ.π.10/05/2023]

¹⁸ Ali Alkis, and Valeriia Gergiieva, "Why Russia may control Turkey's nuclear energy for the next 80 years", *Bulletin of the Atomic Scientists*, 21Feb2023, στο https://thebulletin.org/2023/02/why-russia-may-control-turkeys-nuclear-energy-for-the-next-80-years/?utm_source=Twitter&utm_medium=SocialMedia&utm_campaign=TwitterPost022023&utm_content=NuclearRisk_TurkeyEnergy_02212023, [τ.π.10/05/2023]

ιδιαίτερα μέσω του τουρισμού. Οι Ρώσοι τουρίστες στην Τουρκία ξεπέρασαν τα 5 εκατομμύρια, ενώ για το 2023 αναμένεται να φτάσουν τα 7 εκατομμύρια¹⁹. Η εισροή κεφαλαίων στην τουρκική οικονομία δεν περιορίζεται μόνο στον τουρισμό αλλά και στην εγκατάσταση εύπορων Ρώσων στην Τουρκία. Η υπηκοότητα μέσω επενδυτικών προγραμμάτων προσφέρεται σε όποιον επενδύει 250.000 δολάρια σε ακίνητα ή 500.000 δολάρια σε κρατικά ομόλογα²⁰. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της TURKSTAT 19.748 ακίνητα πωλήθηκαν σε Ρώσους υπηκόους από την αρχή του πολέμου (Γράφημα II) και περισσότερες από 1.300 επιχειρήσεις ιδρύθηκαν από Ρώσους²¹.

Πηγή: Turkish Statistical Institute²²

¹⁹ “Some 7 million Russians expected to visit Türkiye”, *Hurriet Daily News*, 9April2023, στο <https://www.hurriyetdailynews.com/some-7-million-russians-expected-to-visit-turkiye-182193>, [τ.π.10/05/2023]

²⁰ “Why Turkey Could Become The Next Haven For Russian Oligarchs Fleeing Sanctions”, *Forbes*, 3May2022, στο <https://www.forbes.com/sites/giacomotognini/2022/05/03/why-turkey-could-become-the-next-haven-for-russian-oligarchs-fleeing-sanctions/?sh=412a35581678>, [τ.π.10/05/2023]

²¹ Beril Akman, “Russia Inc. Booms in Turkey With Surge in Newly Opened Firms”, *Bloomberg*, 20Mar2023, στο <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-03-20/russia-inc-booms-in-turkey-with-surge-in-newly-opened-firms#xj4y7vzkg>, [τ.π.10/05/2023]

²² “House sales statistics”, Turkish Statistical Institute, στο <https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=house%20sales>, [τ.π.10/05/2023]

Συμπεράσματα

Συμπερασματικά, η εξισορροπητική θέση της Τουρκίας στο ρωσο-ουκρανικό πόλεμο στηρίζεται σε τρεις βασικούς παράγοντες: στα ζητήματα ασφάλειας, στο πολιτικό δόγμα του ΑΚΡ και σε ενεργειακά - οικονομικά ζητήματα. Αρχικά, Το Κουρδικό ζήτημα, η συριακή παράμετρος του και η απόκλιση από την αμερικανική πολιτική στην περιοχή προϋποθέτουν τη διατήρηση καλών σχέσεων με τη Μόσχα. Παράλληλα, το ζήτημα της επιστροφής των Τατάρων στην Κριμαία και η ανησυχία αλλαγής στην ισορροπία δυνάμεων στη Μαύρη Θάλασσα μέσω των ρωσικών προσαρτήσεων, επιβάλλει την συνέχιση της στρατιωτικής συνεργασίας με το Κίεβο, την εξισορρόπηση μέσω της αναβάθμισης των σχέσεων της με τα μικρότερα κράτη της περιοχής και την προσπάθεια να μην έρθει σε ανεπανόρθωτη ρήξη με τη Δύση.

Ο στόχος της Άγκυρας για την ανάδειξη της σε περιφερειακή και παγκόσμια δύναμη επιβάλλει την πολυδιάστατη εξωτερική πολιτική και την εμπλοκή της σε ζητήματα που αφορούν όλη την εγγύς περιφέρεια της. Συνεπώς, σύμφωνα με το δόγμα Νταβούτογλου, οι επιδιώξεις της, την φέρνουν σε αντίθεση με τον ρόλο της στο NATO και πιο κοντά στη Ρωσία. Παράλληλα, διατηρώντας ανοιχτούς τους διαύλους επικοινωνίας με τις εμπλεκόμενες πλευρές, έχοντας το ρόλο του διαμεσολαβητή, αυξάνει το γεωπολιτικό της κεφάλαιο και την ήπια ισχύ της στην Νοτιοανατολική Ευρώπη, ενώ αναμένεται να σταθεί αντίθετη στην προσχώρηση της Σουηδίας στη Συμμαχία και τη δημιουργία νατοϊκού στρατηγικού βάθους στη Σκανδιναβία, γεγονός που θα μειώσει τη γεωπολιτική της αξία. Επιπροσθέτως, το ευρασιατικό μπλοκ το οποίο αναδόθηκε τις τελευταίες δεκαετίες στην κυβερνητική παράταξη, επηρεάζει σημαντικά τη φιλορωσική εξωτερική πολιτική της Τουρκίας.

Τέλος, η ενεργειακή στρατηγική της Άγκυρας για την ανάδειξη της σε κόμβο μεταφοράς φυσικού αερίου και τα ζητήματα ενεργειακής της ασφάλειας την έφεραν ακόμη πιο κοντά στη Μόσχα μη επιτρέποντας της να έχει την επιλογή ρήξης των σχέσεων μαζί της. Η κατασκευή και λειτουργία των αγωγών φυσικού αερίου Blue Stream και Turk Stream, καθώς και η κατασκευή του πυρηνικού σταθμού Akkuyu καθιστούν την Τουρκία μακροχρόνια ενεργειακά εξαρτημένη από τη Ρωσία. Επίσης, η κατάρρευση της τουρκικής οικονομίας τα τελευταία έτη, αντιμετώπιστηκε με το περαιτέρω άνοιγμα στη Ρωσία, αυξάνοντας το διμερές εμπόριο και την

επιχειρηματική δραστηριότητα. Με την έναρξη του πολέμου και τα σταδιακά μέτρα οικονομικών κυρώσεων της Δύσης προς τη Ρωσία, η Τουρκία ενίσχυσε το διμερές εμπόριο και αύξησε τις συναλλαγματικές ροές με την ενθάρρυνση μετάβασης Ρώσων στη χώρα, τονώνοντας με αυτό τον τρόπο την οικονομία της.

Βιβλιογραφία – Πηγές

Akman, Beril, “Russia Inc. Booms in Turkey With Surge in Newly Opened Firms”, *Bloomberg*, 20Mar2023, στο <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-03-20/russia-inc-booms-in-turkey-with-surge-in-newly-opened-firms#xj4y7vzkg>, [τ.π.10/05/2023].

Alkis, Ali, and Gergiieva, Valeriia, “Why Russia may control Turkey’s nuclear energy for the next 80 years”, *Bulletin of the Atomic Scientists*, 21Feb2023, στο https://thebulletin.org/2023/02/why-russia-may-control-turkeys-nuclear-energy-for-the-next-80-years/?utm_source=Twitter&utm_medium=SocialMedia&utm_campaign=TwitterPost_022023&utm_content=NuclearRisk_TurkeyEnergy_02212023, [τ.π.10/05/2023].

Anadolu Agency, Talha Yavuz , “Turkey chooses site for producing corvettes for Ukraine”, 22Dec2020, στο <https://www.aa.com.tr/en/europe/turkey-chooses-site-for-producing-corvettes-for-ukraine/2084552>, [τ.π.07/05/2023].

Aras, Bülent, “Turkey Between Syria and Israel: Turkey’s Rising Soft Power”, *SETA Policy Brief*, May 2008, No. 15, στο http://setadc.org/wp-content/uploads/2015/05/SETA_Policy_Brief_No_15_Bulent_Aras.pdf, [τ.π.09/05/2023].

Cagaptay, Soner, *Η Αυτοκρατορία του Ερντογάν: Τουρκία και Μέση Ανατολή*, μτφρ. Ελένη Λορέντζου, Σιδέρης, Αθήνα, 2021.

Daily Sabah, “Türkiye ready to facilitate peace between Russia, Ukraine: Erdoğan”, 16 Jan. 2023, στο <https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/turkiye-ready-to-facilitate-peace-between-russia-ukraine-erdogan>, [τ.π.08/05/2023].

Daily Sabah, “Ukraine claimed to be provided Turkish BMC-made personnel carriers”, 9 Aug. 2023, στο <https://www.dailysabah.com/business/defense/ukraine-claimed-to-be-provided-turkish-bmc-made-personnel-carriers>, [τ.π.07/05/2023].

Davutoglu, Ahmet, *Το Στρατηγικό Βάθος: Η διεθνής θέση της Τουρκίας*, μτφρ. Νικόλαος Ραπτόπουλος, Ποιότητα, Αθήνα, 2010.

Forbes, “Why Turkey Could Become The Next Haven For Russian Oligarchs Fleeing Sanctions”, 3 May 2022, στο <https://www.forbes.com/sites/giacomotognini/2022/05/03/why-turkey-could-become-the-next-haven-for-russian-oligarchs-fleeing-sanctions/?sh=412a35581678>, [τ.π.10/05/2023].

Gingeras, Ryan, *Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ: Ο «Πατέρας των Τούρκων»*, μτφρ. Μαρίνα Γραμματικοπούλου, Πεδίο, Αθήνα, 2020.

“House sales statistics”, Turkish Statistical Institute, στο <https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=house%20sales>, [τ.π.10/05/2023].

Hurriyet Daily News, “Some 7 million Russians expected to visit Türkiye”, 9 April 2023, στο <https://www.hurriyetdailynews.com/some-7-million-russians-expected-to-visit-turkiye-182193>, [τ.π.10/05/2023].

Kepel, Gilles, *Συμμαχίες και Πήξεις: Από τη Μέση Ανατολή έως τις Ευρωπαϊκές Συνοικίες*, μτφρ. Αριστέα Κομνηνέλλη, Κλειδάριθμος, Αθήνα, 2021.

Oğuzlu, Tarık, “Soft Power in Turkish Foreign Policy”, *Australian Journal of International Affairs*, 09 Mar 2007, Vol. 61, Issue 1, Διαθέσιμο στο Soft power in Turkish foreign policy: Australian Journal of International Affairs: Vol 61, No 1 (tandfonline.com), [τ.π.08/05/2023].

Press Release, No: 62, 24 February 2022, Regarding the Russian Federation’s Military Operation Against Ukraine”, *Republic of Türkiye: MFA*, στο https://www.mfa.gov.tr/no_-62_-rusya-federasyonu-terafindan-ukrayna-ya-yonelik-baslatilan-askeri-operasyon-hk.en.mfa, [τ.π.07/05/2023].

Press Release, No: 88, 16 March 2022, Regarding the Eighth Anniversary of the Illegal Annexation of Crimea”, *Republic of Türkiye: MFA*, στο

https://www.mfa.gov.tr/no_-88_-kirim-in-yasadisi-ilhakinin-sekizinci-yildonumu-hk.en.mfa, [τ.π.06/05/2023].

“Relations between Türkiye and the Russian Federation”, *Republic of Türkiye: MFA*, στο <https://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-the-russian-federation.en.mfa>, [τ.π.06/05/2023].

“Relations between Türkiye and Ukraine”, *Republic of Türkiye: MFA*, Διαθέσιμο στο <https://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-ukraine.en.mfa>, [τ.π.06/05/2023].

Tuncel, Turgut Kerem, and Aydingün, Ayşegül, “Turkish-Ukrainian Relations Throughout History: Continuities and Strategic Requirements”, *AVİM*, AVİM Conference Book: 25 Years of Turkey-Ukraine Diplomatic Relations, No: 22, 2018.

“Turkey to implement Montreux Convention due to Ukraine war”, *Daily Sabah*, 27Feb2022, στο <https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/turkey-to-implement-montreux-convention-due-to-ukraine-war>, [τ.π.07/05/2023].

“Ukraine: UN General Assembly demands Russia reverse course on ‘attempted illegal annexation’”, *UN*, 12 Oct. 2022, στο <https://news.un.org/en/story/2022/10/1129492>, [τ.π.07/05/2023].

World Integrated Trade Solution, <https://wits.worldbank.org/Default.aspx?lang=en>.